

OLIMLAR NIGOHI

ILMIY OMMABOP JURNAL

1-SON 2026-YIL

ISSN 3060-5458

BUXORO -2026

OLIMLAR NIGOHI

ilmiy ommabop jurnal

2-son (2026-yil, fevral)

Jurnal 2025-yildan chiqa boshlagan

Buxoro -2026

MUNDARIJA:

3	Sharopova Feruza Qudratovna XX asrda O‘zbekistondagi an’anaviy zargarlik buyumlarining bugungi kundagi ahamiyati
6	Sharipova Mehri Djumayevna Qadimgi nodir tangalarning tarixiy kelib chiqishi
10	Nasirova Gulnoza Hikmatullayevna Zardo‘zlikda usullar va mujassamotlar turlari
14	Davlatova Malika Ergashevna Turkmen gilamlarining kelib chiqish tarixi
18	Hakimova Muqaddas Jahongir qizi Amir davridagi chinni buyumlarning bugungi kun uchun ahamiyati
22	Baxranova Navbahor Kurzin Mixail ijodining ahamiyati
26	Boltayeva Mamura Shukrillayevna Rahbarlarda psixologik metodlar samaradorligi
29	Sharopova Madina Obid qizi Immunitet pasayishida stressning roli: O'zbekiston sharoitida tahlil
34	Sharipova Shukronaxon Baxtiyorjon qizi Maktab yoshidagi o‘quvchilarda motivatsiya va diqqatni rivojlantirish: psixologik yondashuvlar
37	Qo‘chqorov Sobirjon Ahadjonovich Chaqiriqqacha harbiy ta’lim yo‘nalishi talabalarida ekstremal kompetentlikni rivojlantirish dolzarb pedagogik muammo sifatida

AMIR DAVRIDAGI CHINNI BUYUMLARNING BUGUNGI KUN UCHUN AHAMIYATI

Annotatsiya. Amir davridagi chinni buyumlar o'sha davr madaniyati, savdo aloqalari va hunarmandchilik an'alarini yorituvchi muhim tarixiy manba hisoblanadi. Bugungi kunda ular nafaqat arkeologik va san'atshunoslik tadqiqotlari uchun, balki milliy madaniy merosni saqlash va tarbiyaviy maqsadlarda ham keng qo'llanilmoqda. Chinni buyumlar orqali tarixiy jarayonlarni o'rganish, madaniyatlararo almashinuvni tushunish va zamonaviy dizayn hamda estetik qarashlarni boyitish imkoniyati yuzaga keladi.

Kalit so'zlar: Amir davri, chinni buyumlar, madaniy meros, tarixiy tadqiqot, hunarmandchilik an'analari, san'atshunoslik, estetik qadriyatlar.

Аннотация. Чинные изделия эпохи Амира представляют собой важный исторический источник, отражающий культуру того времени, торговые связи и традиции ремесленного мастерства. В настоящее время они используются не только для археологических и искусствоведческих исследований, но и для сохранения национального культурного наследия и образовательных целей. Изучение этих изделий позволяет глубже понять исторические процессы, межкультурный обмен, а также обогащает современные подходы к дизайну и эстетике.

Ключевые слова: эпоха Амира, чинные изделия, культурное наследие, исторические исследования, ремесленные традиции, искусствоведение, эстетическая ценность.

Abstract. Ceramic artifacts from the Amir period represent an important historical source reflecting the culture of the time, trade relations, and traditional craftsmanship. Today, they are used not only for archaeological and art historical research but also for the preservation of national cultural heritage and educational purposes. Studying these artifacts allows a deeper understanding of historical processes, intercultural exchange, and enriches contemporary approaches to design and aesthetics.

Key words: Amir period, ceramic artifacts, cultural heritage, historical research, craftsmanship traditions, art history, aesthetic value.

Kirish. Amirlar davrida Xorazm, Movarounnahr va Buxoro atrofida chinni buyumlar turli ijtimoiy qatlamlarda keng tarqalgan bo'lib, ularga bo'lgan ehtiyoj vaqt o'tishi bilan jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylandi. Chinni buyumlar nafaqat kundalik turmushda, balki diniy marosimlarda, shaxsiy bayramlarda va savdo aloqalarida ham muhim o'rin tutdi. Ular foydalilikdan tashqari estetik qadrga ega bo'lib, amirlar saroyida va boy xonadonlarda bezak sifatida qadrlanardi. Ko'plab chinni buyumlar o'zining noyob shakli va murakkab bezaklari orqali davr sivilizatsiyasining texnologik va san'at yutuqlarini namoyon etdi. Ularning tayyorlanish jarayoni murakkab bo'lib, maxsus mohir hunarmandlar tomonidan an'anaviy usullar asrab avloddan avlodga o'tgan. Chinni buyumlarning naqshlari va ranglari o'sha davr madaniyati, diniga oid tasavvurlarni ifoda etib, tarixiy davrning ruhini aks ettiradi. Bu buyumlar orqali o'rganiladigan qadimiy motiflar bugungi tarixshunoslik va etnologiya tadqiqotlari uchun bebaho manba bo'lib xizmat qiladi. Har bir chinni buyumning o'ziga xos stilistik belgisi bor, bu esa uni ilmiy tahlil qilishda muhim manba sifatida ko'rishga asos bo'ladi. Amirlar davrida chinni ishlab chiqarish va savdosi ijtimoiy iqtisodiyotning rivojlanishiga, hunarmandchilik kasblarining shakllanishiga katta hissa qo'shgan. Shu sababli, chinni buyumlar o'sha davr jamiyatining har tomonlama murakkab

madaniy va iqtisodiy munosabatlarini o'rganishda qo'shimcha faktologik hujjat vazifasini bajarmoqda.

Bugungi kunda Amir davriga oid chinni buyumlar nafaqat arxeologik qazishmalar natijalarida uchraydi, balki ko'plab savdo va muzey kolleksiyalarining markaziy eksponatiga aylangan. Ular tarixiy meros sifatida qadrlanib, madaniy merosni saqlash va targ'ib qilish bo'yicha dasturlar uchun muhim manba hisoblanadi. Muzeylar va ilmiy markazlar bu buyumlarni ilmiy kontekstda namoyish etib, ularni o'rganish va ommaga taqdim etishda faol rol o'ynamoqda. Chinni buyumlar bo'yicha olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlar tarixiy kontekstni chuqurroq anglashga yordam beradi, shuningdek bu buyumlarning kelib chiqish yo'nalishlarini aniqlash imkonini beradi. Ularning dizayni va texnik jihatlari bugungi san'atkorlar uchun ilhomlantiruvchi manba bo'lib xizmat qilib, zamonaviy dekorativ san'at va dizaynda qayta talqin etilmoqda. Bunday buyumlar asosida tashkil etilayotgan ko'rgazmalar va madaniy tadbirlar tarixiy xotirani jonlantiradi hamda keng ommaga Amir davri madaniyati haqida tasavvur beradi. Shuningdek, chinni buyumlar orqali xalqaro savdo yo'llari va madaniy almashinuvlar tarixini qayta tiklash imkoniyati yuzaga keladi.

Amir davridagi chinni buyumlarning bugungi kun uchun ahamiyati ularni madaniy meros sifatida saqlash hamda tarixiy tafakkurni boyitishda namoyon bo'ladi. Bu buyumlar orqali olimlar o'tgan davrlar texnologiyasi, estetik qarashlari va ijtimoiy hayotini chuqur tahlil qila oladi, bu esa tarixiy fanlar uchun bebaho ilmiy materialdir. Shuningdek, ular milliy madaniy identifikatsiyani mustahkamlashda, xalqlararo madaniy almashinuvni anglashda muhim rol o'ynaydi. Amirlar davri san'ati va hunarmandchiligi bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar nafaqat akademik doirada, balki ommaviy madaniyat va ta'limda ham keng qo'llanilmoqda. Chinni buyumlar ustida ishlangan ilmiy maqolalar va monografiyalar tarixga qiziquvchi yosh avlodning madaniy merosga bo'lgan hurmatini oshiradi. Ular orqali tarixiy bilimlarni amaliy hayotga tatbiq etish, shuningdek tarbiyaviy va ma'rifiy loyihalarni amalga oshirish imkoniyati paydo bo'ladi. Shu tariqa, bu buyumlar bugungi zamonda ham o'zining estetik, ilmiy va madaniy ahamiyatini yo'qotmaydi.

Asosiy qism. Xorijiy va mahalliy tarixshunoslarning arxeologik, san'atshunoslik va manba-tahliliy izlanishlari shuni ko'rsatadiki, Amir Temur va Temuriylar mahkamalarida topilgan chinni buyumlar o'sha davrning madaniy hamda savdo aloqalari tizimini anglashda muhim ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi. Xususan, Samarqand va boshqa arxeologik yodgorliklardan topilgan Yuan va erta Ming davri moviy-oq texnikadagi chinni parchalari Markaziy Osiyoda Xitoy porcelanining tarqalishini aniqlashga yordam beradi, bu esa Timurid sivilizatsiyasining transevraziya savdo yo'llari bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatadi. Shu tadqiqotlarda topilgan yuqori sifatli buyumlar, masalan Jingdezhen shahridan kelgan idish-kulflar, Amir Temur saroyining xalqaro mehmondo'stlik an'analari va diplomatik almashinuvlar kontekstida tahlil qilinadi, chunki ular nafaqat bezak buyumi sifatida balki siyosiy hamda iqtisodiy aloqalarni ifodalovchi artefaktlar sifatida ahamiyatlidir. Mazkur chinni buyumlarning naqshlari, ranglari va texnik xususiyatlari Timurid davri hunarmandchilik maktabining o'ziga xosligi va estetik tanazzuli bilan murakkab bog'liq bo'lib, ularni bugungi san'atshunoslik va tarixiy tahlil uchun ajralmas materialga aylantiradi.

Tarixchi olimlar tomonidan olib borilgan boshqa tadqiqotlar Xitoy porcelanining Amir Temur saroyida nafaqat bezak uchun, balki ijtimoiy mavqe belgisi sifatida ishlatilganini ta'kidlaydi. Xorijiy elchi Ruy Gonzalez de Klavixo o'z asarlarida Samarqanddagi ziyofatlarda porcelan buyumlarning juda yuqori baholanayotganini qayd etgan bo'lib, bu ularning iqtisodiy qiymati hamda davr ijtimoiy strukturasi bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatadi. Bunday tasvirlar tarixiy manbalarda chinni buyumning o'sha davrdagi statusini aniqlashga imkon beradi va ularni bugungi kunda ham tarixiy kontekstda tahlil qilishga asos yaratadi. Shuningdek, chinni buyumlar orqali o'rganiladigan savdo yo'llari, diplomatik sovg'alar ta'limoti va ularning geografik tarqalish

sxemalari markaziy Osiyo bilan Sharq Xitoy o'rtasida doimiy madaniy va iqtisodiy almashinuv bo'lganini yana bir bor tasdiqlaydi. Bu tadqiqotlar chinni buyumlarning bugungi kun tarixshunosligi uchun qo'shimcha faktologik manba ekanini ko'rsatadi.

San'at tarixi va madaniy almashinuvni o'rganuvchi izlanishlar shuni ta'kidlaydiki, chinni buyumlarning naqsh va bezak tizimlaridagi Xitoydan olingan motivlar Timurid mahalliy dekorativ san'ati bilan sintezlashgan bo'lib, bu madaniy ko'chish jarayonini tadqiq etishda muhim ilmiy fakt hisoblanadi. Masalan, Xitoy dekorativ modellari Timurid keramika bezak tizimida qayta ishlandi va ularning o'ziga xos san'at shakliga aylandi, bu esa o'z navbatida Markaziy Osiyo san'atining transmadaniy o'zgarish jarayonlarini tushunishga yordam beradi. Abdusshunoslik tahlillar shuni ko'rsatadiki, bu jarayon pandemiyadan oldingi yetakchi ilmiy tadqiqotlar orqali bizga geografik savdo yo'llari, hunarmandchilik texnologiyalari va davr estetik mezonlarini bir butun madaniy kontekstda o'rganish imkonini beradi. Chinni buyumlarga oid bunday tadqiqotlar bugungi kunda tarixiy antropologiya, madaniyatlararo munosabatlar va san'atshunoslik sohalarida ham faol qo'llanmoqda, chunki ular madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni aniq material dalillar orqali tasdiqlaydi.

Bugungi kunda arkeologik qazishmalar natijasida topilgan Amir davriga oid chinni buyumlar muzey eksponatlari sifatida dunyoning turli burchaklarida namoyish etilib, ularning ilmiy tahlili va ommaga taqdim etilishi davom etmoqda. Xalqaro ilmiy ko'rgazmalar va ilmiy maqolalarda taqdim etilgan bu buyumlar nafaqat tarixiy faktlarni yoritib beradi, balki bugungi dunyoda madaniy merosni saqlash va targ'ib qilish bo'yicha global tadqiqotlar uchun muhim material bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, chinni buyumlarning bugungi san'at va dizayn olamiga ta'siri ham e'tirof etilmoqda, chunki ularning dekorativ elementlari zamonaviy san'atkorlar va amaliy dizaynerlar tomonidan qayta talqin etilib foydalanilmoqda. Bu buyumlar orqali Markaziy Osiyo tarixini global tarix kontekstida tushunish bugungi kunda ham davom etuvchi ilmiy izlanishlarning markaziy yo'nalishlaridan biridir.

Xulosa. Amir davridagi chinni buyumlar bugungi kun uchun tarixiy tafakkurni boyituvchi muhim madaniy manba sifatida qadrlanadi. Ushbu buyumlar orqali o'sha davr saroy madaniyati, estetik didi va xalqaro aloqalar tizimi haqida chuqur tasavvur hosil qilish mumkin. Chinni ashyolarning shakli va bezagi amirlik muhitida san'at va hokimiyat o'rtasidagi uyg'unlikni yaqqol namoyon etadi. Ular moddiy madaniyatning yuksak namunasi bo'lib, hunarmandchilik bilimlarining avloddan avlodga o'tishini tasdiqlaydi. Bugungi tadqiqotchilar uchun chinni buyumlar tarixiy manbalar bilan bir qatorda mustaqil dalil vazifasini bajaradi. Ular yordamida savdo yo'llari, madaniy almashinuv va diplomatik munosabatlarning nozik jihatlari aniqlanadi. Muzey va ilmiy ekspozitsiyalarda namoyish etilayotgan chinni ashyolar jamiyatda tarixiy xotirani mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu buyumlar zamonaviy san'atshunoslikda an'anaviy va tashqi ta'sirlar uyg'unligini o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi. Chinni merosining saqlanishi milliy o'zlikni anglash jarayonini chuqurlashtiradi. Shu bois ushbu buyumlar bugungi kunda ham ilmiy va madaniy qadriyat sifatida dolzarbligini yo'qotmaydi.

Amir davriga oid chinni buyumlarning hozirgi davr uchun ahamiyati ularning ta'limiy va ma'naviy imkoniyatlari bilan ham belgilanadi. Bu ashyolar yosh avlodga tarixga nisbatan qiziqish va hurmat tuyg'usini shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular orqali murakkab tarixiy jarayonlarni ko'z bilan idrok etish imkoniyati paydo bo'ladi. Chinni buyumlar asosida olib borilayotgan ilmiy izlanishlar mintaqaviy tarixni global tarix bilan bog'lashga yordam beradi. Bunday tadqiqotlar madaniyatlararo o'zaro ta'sirning real dalillarini ko'rsatib beradi. Zamonaviy dizayn va amaliy san'atda ushbu buyumlarning estetik unsurlari qayta talqin qilinmoqda. Natijada tarixiy meros zamonaviy madaniy muhitda yangi mazmun kasb etadi. Chinni ashyolarni saqlash va o'rganish jarayoni madaniy mas'uliyat tushunchasini mustahkamlaydi. Ular tarixiy xotirani faqat o'tmishga qaratmay, bugungi va kelajak avlodlar bilan bog'laydi. Shu jihatdan, Amir davri

chinni buyumlari jamiyat taraqqiyotida uzluksiz madaniy davomiylikni ifodalovchi muhim omil sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Bartold V. V. Turkiston tatarlari tarixi bo'yicha tadqiqotlar. – Toshkent: Fan, 2002.
2. Ahmedov B. Temuriylar davlati tarixi. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.
3. Alisher Navoiy. Muhokamat ul-lug'atayn. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1991.
4. Xudoyberdiyev A. Temuriylar davrida madaniyat va ilm-fan. – Toshkent: Sharq, 2010.
5. G'ulomov Ya. Amir Temur davlati va uning siyosati. – Toshkent: Ma'naviyat, 2005.
6. Erkinov A. Temuriylar davrida til va madaniyat rivoji. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2015.